

GİRMELER MAĞARASI – LYKİA’DA BİR KALKOLİTİK DÖNEM YERLEŞİMİ

GİRMELER CAVE – A CHALCOLITHIC SETTLEMENT IN LYCIA

Ralf BECKS¹, B. Ayça POLAT BECKS²

Öz

Adını hemen yanı başındaki ılıcdan alan Girmeler Mağarası, Eşen Çayı (Ksanthos) Vadisi’ne açılan yüksekçe kayalık teraslarda, antik dönem batı Lykia’ında, Tlos yakınlarında yer alır. 1985 yılında ağır tahribat geçiren yerleşimde ilk belgelemeler Fethiye Müzesi tarafından yapılmış ve buranın bir mağara yerleşimi olduğu tespiti getirilmiştir. Araştırmalarımız Alandaki yerleşim izi Epipaleolitik-Mezolitik Dönemlerde avcı-toplayıcı kültürle başlar. Çalışmalarımız bu evreden sonra Erken Kalkolitik Dönem’de, mağara önündeki düzlük alanda höyük biçimli yerleşim olduğunu ortaya koymuştur. Keramik malzemesi ile en yakın paralelleri Burdur/Göller Yöresi’nde izlenir. Uzun bir terk edilmişin ardından Hellenistik ve Roma Dönemleri’nde hamam işlevli kullanılır. Makalenin yazarlarınca, 2010 yılında, alanda kazı çalışmaları yürütülmüştür.

Anahtar kelimeler: *Girmeler, Mağara Yerleşimi, Prehistorik, Kalkolitik Dönem, Göller Yöresi*

Abstract

The cave site of Girmeler is named after the nearby village and is located at the foot of a rocky outcrop in the valley of the Eşen River (the Xanthos River in antiquity) in western Lycia near the ancient town of Tlos. The cave site was discovered by staff members of the Fethiye Museum only after it was severely damaged in 1985. According to our investigations the earliest signs of human settlement activities come from hunter-gatherer-groups belonging to the Epi-paleolithic/Mesolithic cultures. Another important result of our work was the discovery of a former settlement mound in the open space just in front of the caves where people had settled during the Early Chalcolithic period. The ceramic finds from this period show close parallels with material from the Burdur Lake region. After a long habitation gap the site was used during Hellenistic and Roman times probably as a bath in connection with a nearby hot thermal spring. The authors have conducted archaeological excavations at Girmeler in 2010.

Keywords: *Girmeler, Cave Site, Prehistoric, Chalcolithic Age, Lake District*

¹ Yrd. Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, ralfbecks@mehmetakif.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, aycapolat@mehmetakif.edu.tr

1. GİRİŞ

Girmeler (veya eski ismiyle Gebeler) Köyü, Muğla İli, Fethiye İlçesi sınırları içerisinde, Tlos antik kentinin 5 km. kadar kuzeybatısında kalmaktadır³. Antik dönemde Lykia olarak bilinen bölgede tespit edilen az sayıdaki Prehistorik yerleşimden biri olan mağara, aynı isimli köyün doğu kenarında, Eşen Çayı vadisinde, kayalık bir yükseltinin batıya açılan bitiminde konumlanmıştır⁴.

Yerleşimin karakterinin, gerek yapılan araştırmalar gerekse köylülerin anlatımlarından yola çıkarak, şimdiye dek bilinenin aksine, mağaranın her iki girişinden başlayıp kuzeye doğru genişleyen tepe oluşumu – höyük şeklinde olduğu anlaşılmıştır. Mağaranın içine derinleştiği kayalığın kuzeydeki dik yamacına açılmış, A ve B olarak adlandırılan iki giriş izlenmektedir (Resim 1). Girişlerin önünde trapez formlu, açık alan bulunur. Bu alanda 1985 yılında köylüler tarafından hali hazırdaki tabakaları içeren tepelik yerleşim, bulldozerlerle, hemen yanındaki Ilıca’ya ziyarete gelenlere piknik alanı açmak bahanesiyle tamamen tahrip edilmiştir. Tahribat sonrasında Fethiye Arkeoloji Müzesi’nden gelen arkeologlarca yüzeyden toplanan keramik ve küçük buluntular, Erken - Geç Kalkolitik ve belki de Erken Tunç Çağ’na tarihlenmektedir (Köktürk 1996/1997: 39-45; French 2008: 197-202). Tahrip edilen tepeliğin yaklaşık 55 m. çapında olduğu ve günümüz yüzey seviyesinden 6,8 m. yükseldiği yapılan belgeleme çalışmaları ile anlaşılmıştır. Höyük benzeri bir yapıya sahip olduğu anlaşılan tepenin tahribine rağmen, kültür tabakalarının devamına mağara girişlerinde rastlamak mümkün olmuştur. Kazılar her iki giriş önünde koruna gelen tabakalarda devam etmiş ve öncelikli olarak Girmeler’in stratigrafisi ve kronolojisi anlaşılmasına çalışılmıştır.

Kazılar, yerleşimin tabakalanmasının ortaya konması; koruna gelen tabakaların incelenmesi yoluyla yerleşimin tipi, kullanım amacı ve aralığının belirlenmesi hedefine yönelik olarak yürütülmüştür. Bu amaçla 3 farklı alanda sondajlar halinde çalışılmıştır: A Mağara girişi, B Mağara girişi, mağara önündeki açık alan (Korkut – Becks – Polat 2012: 463-464; Becks – Polat 2013).

1.1. Sondaj 1

Girmeler kazılarında şimdiye dek ele geçen en eski tabaka ve buluntular bu sondajdan gelmez. 2 x 2 m. ölçülerindeki kazı alanı, A mağara girişinin 4,5 m. kadar batısında, mağara duvarını oluşturan kayalığın hemen önünde yer alır (Resim 1). İki giriş arasındaki düzlük kısımdadır. Sondaj 1’deki günümüz yüzey seviyesi altında tabakaların gerçek yükseltisini vermez. Kepçelerle tahribatı öncesi kültür tabakalarını 6,8 m. daha yüksek olduğu mağara duvarındaki izlerden ve kalıntılardan anlaşılmaktadır (Resim 2). Bu nedenle yerleşimin tüm katmanlarını içeren tabakalanmasının ortaya konması mümkün

³ Prehistorik Girmeler Mağarası’ndaki kazı çalışmaları, 2010 yılı kazı sezonunda, Akdeniz Üniversitesi ile Alman Arkeoloji Enstitüsü arasında bir işbirliği projesi olarak Prof. Dr. Taner Korkut başkanlığındaki Tlos kazısı adı altında, Yrd. Doç Dr. Ralf Becks tarafından yürütülmüştür. Bilimsel işbirliği ile bu projeyi olanaklı kılan Tlos Kazısı başkanı Prof. Dr. Taner Korkut’a ve 2010 yılı bakanlık temsilcisi Isparta Müzesi arkeologlarından Özgür Perçin’e teşekkürü borç biliriz. Kazının sponsorluğunu üstelenen başta Alman Gerda Henkel Vakfı olmak üzere, Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesi’ne teşekkürlerimizi sunarız. Arazide bizimle birlikte çalışan Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencilerine ve Yaka Köyü’nden gelen işçilerimize emekleri için çok teşekkür ederiz. Bu makale rapor niteliğinde olup, çıkartılan malzemeler üzerinde yayına hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

⁴ Lykia bölgesindeki prehistorik yerleşimler ve Lykia’nın güney ve batı kesimlerindeki tekil buluntular için bakınız: Becks 2012: 23-30. Elmalı Ovasındaki prehistorik yerleşimler için bakınız: Lloyd – Mellart 1962: Maps III, VI, VIII; Esslick 1992: 67-77, Pl. 1b; Warner 1994: 188-189, Pl. 1; Foss 2006. Kuzey Lykia’daki prehistorik yerleşimler için bakınız: French 2012a: 43-50, Fig. 3.1; French 2012b: 1-30, Figs.11.16-18; Momigliano v.d. 2011: 61-121.

olmamış, sadece koruna gelenlerin tespiti yapılmıştır. Sondaj 1 kazıları, A girişi ile yaklaşık aynı kodlarda sona ermiştir. En derin yerinde 1,2 m. kadar yüzeyden inilmiştir.

Sondaj 1’de çok sayıda kül tabakası tespit edilmiştir (Resim 3). Tüm tabakaların kuzeybatıya, mağara girişlerinden dışarıya doğru eğimli oldukları görülmüştür. Tabakaların hepsinde de çok sayıda hayvan kemiği tespit edilmiştir. En sık rastlanan buluntular arasında çakmak taşı yongalar ve çekirdekler sayılabilir. Bu sondaj içerisinde hiçbir keramik buluntuya rastlanmamıştır. Küllü tabakalardan alınan kömür örneği⁵ üzerinde radyokarbon metodu ile yaş tayini analizi yapılmıştır. Buna göre tabakanın tarihi M.Ö. 9. binin 2. çeyreği olmaktadır (cal BC 8780-8530). Genel olarak bakıldığında bu tarih, güneydoğu ve iç Anadolu için Akeramik Neolitik döneme karşılık gelmektedir. Göller Yöresi’ndeki buluntu yerlerinde ise biraz daha geç bir tarihte başladığı anlaşılır⁶. Tabakaların birbirleri ile ilişkisi ve radyokarbon tarihler yardımıyla bu evrenin Epipaleolitik daha doğrusu Mezolitik Döneme ait olması gerektiği düşünülmektedir.

Avcı toplayıcı Mezolitik kültürlerin bölgede M.Ö. 9. binin ortalarında varolmaya devam etmesi; bölgenin Neolitik merkezlerden uzak, onların kenarında kalan coğrafi konumu ile açıklanabilir. Böylece Girmeler Mağarası, batı Lykia’da şimdiye dek tespit edilen en eski arkeolojik buluntu yeri olmaktadır. Gerek kronolojisi gerekse kültür tarihi açısından, Pamphylia ovasının batı kenarındaki (Antalya) Öküzini Mağarası ve İç Anadolu’daki Pınarbaşı kayalık yerleşimi ile paralellikler sergilemektedir (Yalçınkaya v.d. 1997: 12-13 (Evre V); Otte v.d. 1998: 537; Kartal 2009: 92-163; Baird 2012: 181-218).

Andropojen tabakalaşma Sondaj 1’de kazıların bitirildiği yüksekliğin altında da devam etmektedir; ancak ne kadar derine devam ettiği tespit edilememiştir. Bu sondajda özellikle A girişi ve diğer kısımla karşılaştırıldığında, daha eski tabakalara ulaşmak mümkün olmuştur. Mağaranın tabakalaşması muhtemelen Geç Paleolitik Dönem’e dek inmektedir.

1.2. A Galerisi

Girmelerdeki en büyük ve geniş giriş, A galerisi önündedir (Resim 1). Burada tahribat sırasında kepçelerle alınan kısımda, öncelikle yaklaşık 20 m. uzunluktaki profil temizlenerek, belgelenmiştir (Resim 4). Profilin doğu tarafı düzgün biçimde koruna gelmişken, batı tarafı gerek yerel halk gerekse turistlerin mağaraya buradan girip çıkmaları nedeniyle erozyona uğramıştır. Bu kesimde 1,4 m. güneye, mağara içine doğru gelecek şekilde yeni bir profil çizgisi çekilerek araştırmalar yapılmıştır (Resim 1). Kazılan alan 1,4 x 1 m. ölçülerinde olup, yaklaşık 1,3 m. yüksekliğinde kültür tabakaları açığa çıkartılmıştır. Mağara içine doğru ilerlemek çökme tehlikesi nedeniyle mümkün olmamıştır.

A girişinde tespit edilen tabakalar doğuya, dışarıya doğru eğime sahiptir (Resim 4). En eski tabakalara profilin batı bitiminde rastlanmıştır. Bunlar Sondaj 1’in yüzeyiyle yaklaşık aynı yüksekliğe sahiptir. Kazılar mağaranın batı duvarı önündeki büyükçe bir ocak alanının açığa çıkarılması ile sona ermiştir (Resim 5).

⁵ Örnek KIA 44212.

⁶ Hacılar Akeramik Dönem’e ait Tabaka V, radyokarbon analizlerle cal M.Ö. 8200-7550 (cal); Suberde-Görüklük Tepe Tabaka III ise M.Ö. 7080-6820 (cal) arasına tarihlenmektedir. (Radyokarbon tarihlenmeler için bkz: www.tayproject.org/C14)

En alt tabakayı oluşturan yakma/ocak alanı, kırmızımsı küllü-kerpiçli toprak içeren ince bir tabakadan oluşur. Batısı mağara duvarına yaslanan alanın doğusu, küçük taşlarla çevrelenmiştir. Kuzeye doğru, tahrip sırasında zarar gören yakma/ocak yerinin güneye, yani mağara içine doğru ne kadar daha devam ettiği bilinmemektedir.

Yakma/ocak yeri üzerinde ve etrafında koyu renkte küllü tabakaların devam ettiği tespit edilmiştir. Bu yanık küllü yanık tabakaların toplam yüksekliği bazı noktalarda 85 cm.e dek ulaşmaktadır (Resim 5). Mağaranın batı duvarı boyunca ve doğuya doğru yanık tabakalar erozyon nedeniyle zarar görmüştür. Tabakaların alt kesiminde, yakma/ocak alanının birkaç cm. üzerinde iki farklı bireye ait iskelet kalıntılarıyla karşılaşmıştır. Her iki iskelet de kısmen, yaklaşık yarılarında kadar açığa çıkartılabilmektedir. Üst üste pozisyonda bulunan iskeletler arasında ince küllü tabaka tespit edilmiştir. Alttaki iskelet sırt üstü pozisyonda, doğu-batı doğrultulu olarak uzatılmıştır.

Üstteki iskelet, tıpkı alttaki gibi sırt üstü olarak, doğu batı doğrultulu yatırılmıştır. Baş doğudadır ve yüzü kuzeye dönük olacak şekilde yatırılmıştır (Resim 6). İskeletlerin birbirilerine göre konumları oldukça ilginçtir. Üst üste gelecek şekilde, ana hatları ile aynı yönlerde olsalarda; başlar tam antitetik olarak tam ters yönlere getirilmiştir. Birbirleriyle olan bu pozisyonları ve tabakalanma durumları yakın zamanlarda gömüldüklerini göstermektedir. İskeletlerin içinde bulunduğu küllü tabakadan alınan kömür örnekleri⁷ üzerinde yapılan C14 analizleri M.Ö. 8. binin 2. yarısını vermektedir (cal BC 7460-7070). Her iki iskelete ait kemikler de yanmanın etkisiyle, koyu kahverengi, siyah renktedir (Resim 5).

İskeletlerin yaklaşık yarım metre kadar kuzeybatısında 24 adet, ince uzun formlu kuş kemiğinden yapılmış boncuklara rastlanmıştır. Boncukların üzerine spiral formlu çizgi kazanmış, içleri açık renk macunumsu boyayla doldurularak enkrüstasyon bezeme yapılmıştır (Resim 7). Kemik boncuklar mağara duvarına yakın bir konumda, koyu renkte kül tabakası içerisinde, iskeletlerle aynı kodda, bulunmuştur. Ölü hediyesi oldukları düşünülmektedir. Boncuklar da tıpkı iskeletler gibi siyah renktedir.

Koyu renkli kül tabakası içerisinde çok sayıda çakmaktaşı aletler ve yongalar, hayvan kemikleri bulunmuş ancak keramiğe rastlanmamıştır. Her iki gömü ve üzerilerindeki kalınlığı 0,7 m.ye varan koyu renkte küllü tabaka, kültür tarihi açısından Mezolitik Dönemi işaret etmektedir. Bu dönem Anadolu’unda şimdiye dek az sayıda mezar bilinmektedir. Epipaleolitik Döneme tarihlenen sırt üstü uzatılmış şekildeki benzer gömüler, Konya’nın doğusundaki Pınarbaşı yerleşiminden bilinmektedir (Baird 2012: 186, 189). Pınarbaşı’nda, M.Ö. 9. Bin sonlarına tarihlenen tabakalarda, karşılaşılan mezarlar arasında birbirine yakın konumda yatırılmış 3 iskelet yanı sıra tekil hocker gömüler dikkat çekicidir (Baird 2012: 194). Gömülerle aynı tabakalardan gelen buluntular, Pınarbaşı sakinlerinin, yerleşik yaşama geçişin başlangıç aşamalarındaki avcı toplayıcı gruplar olduğuna işaret etmektedir (Baird 2012: 196-199).

Öküzini Mağarası’ndan bilinen bir diğer örnek M.Ö. 9000-6500 tarihleri arasına yerleştirilmiştir (Yalçınkaya 1996: 26-27, Çizim 6; Kartal – Erek 1998: 551-557; Kartal 2009: 108-109)⁸. Ancak ölen kişi hocker pozisyonunda, yanında keramik ve diğer başka ölü hediyeleriyle birlikte gömülmüştür. Ölü hediyelerinin cinsine bakıldığında, bunların Neolitik Dönemi işaret ettiği görülür (Yalçınkaya 1996: 26-

⁷ Örnek KIA 44211.

⁸ Radyokarbon Tarihleme: <http://www.tayproject.org/C14>.

27; Yalçınkaya v.d. 1997: 13). Bu nedenle Girmeler için paralel örnek teşkil etmez ve olasılıkla daha geçtir. Dönemin gömü geleneklerine dair bilgilerin kısıtlı oluşu, Girmeler mezarlarını bilimsel açıdan, özellikle de paleogenetik araştırmaları için ilginç kılmaktadır.

Küllü tabakanın üzerinde, kısmen tabakayı kesecek şekilde, taş kırıklarından oluşan bir tabaka tespit edilmiştir (Resim 5). Tabaka içindeki kırık taşların mağara duvarından koştukları anlaşılmaktadır. Doğu duvar önündeki, kısa sürede gerçekleşen büyük çöküntüye işaret eden büyük kayaların aksine (Resim 4), tabaka içindeki kırık parçalar uzun sürece yayılan erozyon ve sonrası biriktirmeyi düşündürür. Nitekim mağara duvarlarında, derinliği yer yer 1 m.ye ulaşan, suyun oluşturduğu erozyon olukları gözlenmektedir. Bu kısımlarında taş kırıklı tabaka ile dolduğu görülmektedir. Küllü tabakanın üzerine gelen kesimde, kırık taşlı tabakanın kalınlığı 0,6 m. olarak ölçülmüştür. Tabakanın yüzeyi oldukça düzdür ve doğuya doğru dalgalı bir eğim sergiler (Resim 4-5). Taş tabaka içerisinde çok sayıda keramik parçalarına, obsidyen ve çakmaktaşıdan aletlere ve yongalara rastlanmıştır (Resim 8). Ayrıca çok sayıda öğütme ve ezme taşı yanı sıra, dal örgü tekniğinde yapılaşmaya ait, üzerinde negatif izler olan kerpiç parçaları ile karşılaşmıştır. Tabaka çok sayıda hayvan kemiği içermektedir. Korunma durumunun daha iyi olduğu batı duvar önünde, taşlı tabaka içinde, küçük bir yığın halinde insan kemiklerine rastlanmıştır. Kemikler arasında anatomik birlikteliğin olmayışı, ikincil depolamayı düşündürmektedir.

A Girişi önündeki kazılarda in situ halde yapılaşmaya rastlamak mümkün olmamıştır. Buluntuların çoğu, taşlı tabaka içerinden gelir ve kontekse bağlı değildir. Bu tabakadan gelen keramiklerin çoğunluğu el yapımı, monokrom mallardır. Koyu gri, kızıl ve açık kahverengi tonlar gözlenir. Yüzeyler açıklanmıştır. Sık rastlanan açık formlar arasında tabaklar, sığ kaseler, S profilli büyük çanaklar, açık ağızlı güveçler sayılabilir (Resim 7). Kapalı formlarda silindirik boyunlu ve karınlı kaplar dikkati çeker. Bazı formların küçük tutamlara sahip olduğu görülmüştür. Yuvarlak kesitli, gerçek kulplar ise nadirdir. Buna karşın kapların asılması için yapılan dikey ip delikleri sık görülür. Monokrom malların yanı sıra, boyalı parçalara rastlanmıştır. Bunların hemen hepsi beyaz üzerine kırmızı boyalıdır. Dekorasyon repertuarı çizgiseldir. Kalınca paralel çizgiler, dönüşlü çizgiler ve zigzag motifleri gözlenir (Resim 10). Konik formu kaba ait ağız parçasının iç kısmında, iç içe geçmiş çizgilerden devamlı baklava motifli gözlenmiştir (Resim 10, sağ üstte).

Hem monokrom mallar hem de boyalılar en yakın paralellerini Burdur'da, Göller Yöresi'nde bulmaktadır. Bunlar arasında Hacılar – Tabaka I (Mellaart 1970: 130-139, 141-142, figs. 109-111, 113-119, 140-141, 151-153), Kuruçay – Tabaka 7 (Duru 1994: 46-48, 55, pls. 159-163, 167-8, 181), Höyücek – kutsal alanlar evresi ve karışık tabaka (Duru – Umurtak 2005: 69-89, 188-191, pls. 65-82, 84, 86, 103, 107.2-3, 108, 109.1-5), Bademağacı Höyük – Geç Neolitik/Erken Kalkolitik tabakalar (Duru 2008: fig. 129) sayılabilir. Hepsi de Erken Kalkolitik Dönemi işaret etmektedir. Ağız içindeki baklava bezemeli örneğin benzerine ise Beycesultan Geç Kalkolitik tabakalarda rastlanmaktadır (Lloyd – Mellart 1962: 83-87, figs. P.5 nos.1, 11, P.6 nos.1, 5, P.7 no. 21).

Küçük buluntular arasında, pişmiş topraktan yapılmış antropomorphik iki figürin dikkat çekicidir (Resim 11-12). Birinci örnek daha iyi durumda koruna gelmiştir. Kızılımsı renkte hamurdan yapılmış figür, oturan insan betimi içerir (Resim 11). Baş kırıktır ve koruna gelmemiştir. Kollar ip delikleri

biçiminde tasarlanmıştır. Gövde tüm yönlerden kazıma çizgilerle bezenerek, açık renk macunla enkrüstasyon uygulanmıştır. Boyunla omzun bitişme yerinde, etrafını dönen, horizontal, halka biçimli kazıma çizgi mevcuttur. Göğüs kısmında, merkezde etrafı spiral formlu kazıma çizgilerle bezemiş, plastik memecik görülür. Yuvarlak formlu bezeme, üç kısa kazıma çizgiyle, omuz üzerindeki halkaya bağlanmıştır. Cinsiyet detayları belirtilmemiştir. Figürin içi boş olarak şekillendirilmiştir ve iç yüz oldukça düzensizdir. Buluntu konteks dışıdır ve temizlik çalışmaları sırasında, yüzeye yakın bir koddan çıkmıştır. A girişinin batı bitimine yakın bir noktada bulunan figürin, kırık taş parçalı erozyon tabakasına ait görülmektedir.

İkinci figürine ait parçalar daha net bir tabakalanma içinden gelmektedir (Resim 12). Kırık taşlı tabaka içinde, A girişinin batı kısmında iki parça halinde bulunmuştur ve eski kırık halinde birbirine oturmaktadır. Antropomophik figürin parçalar koyu gri hamurlu olup, üzerinde kazıma çizgiler içine beyaz macunla enkrüste bezeme mevcuttur (Resim 12). Sadece alt, arka kısmın koruna geldiği görülür. Burada çapraz halde kesişen, paralele 2’şer çizgiden oluşan bezeme dikkati çeker. Bu bezeme stil ve form açısından ilk örneğin bir benzeridir. Yüzeyi oldukça aşınmıştır, bu nedenle ilk örnekte görülen açık, burada izlenmez.

İki örnek form ve büyüklük olarak birbirinin tekrarı niteliğindedir (Resim 11-12). Figürinlerin en yakın benzerlerine Burdur, Göller Yöresi yerleşimlerinden Hacılar – Tabaka I’de ve Höyücek – Kutsal Alanlar Evresinde rastlanır (Mellaart 1970: 179-180, figs. 245.1,3, 246.2, pls. CLXVIIIa, CLXIXa,b,d, CLXXb; Duru – Umurtak 2005: 101, pls. 120.3, 164.3). Örnekler Erken Kalkolitik Dönemi işaret etmektedir.

Taş kırıklı tabakanın üstünde Hellenistik ve Roma Dönemlerinden malzeme barındıran karışık bir tabakalar gelmektedir. Bu tabakalar arasında kısmi rastlanan neredeyse tamamen bozulmuş kireç içeren taban, küllü ve yanık tabakaları, küllü-kerpiçli tabakaları her zaman horizontal olmayan sıralarda saymak mümkündür (Resim 4). Özellikle profilde, bu dönemlere tarihlenen, oldukça ince, 15 tabaka tespit etmek mümkün olmuştur. Girişin batı ve orta kesiminde, tabakaların güneydoğuya eğimli oldukları gözlenir. Doğuda ise yatayıdır. Bu tabakaların tıpkı Prehistorik tabakalar gibi, tahrip edilen asıl yerleşimin kenar kısımları olduğunu unutmamak gerekir.

Hellenistik-Roma Dönemlerinde kullanımına dair konteks bulgular mevcut değildir. Hemen yanındaki termal kaynakla ilintili olarak sağaltma işlevli hamam kullanımı ilk akla gelen olasılıktır. Mağaranın batı galerisi önlerinde, hypocaustlarda kullanılan daire formlu pilaeye ait parçaya rastlanması bu hipotezi destekler niteliktedir. Bu anlamda yanık ve küllü tabakalar hamamın ısıtılması ile bağdaştırılabilir.

1.3. B Galerisi

Mağara önündeki açıklık alanın güneybatı kenarında B galerisi yer almaktadır. Galerinin açık alana açılan kesiminde ve mağaranın içine derinleştiği kayalık kütlede kuzeybatısında birer girişi mevcuttur (Resim 1). B galerisinin açık alana bakan girişi üzerinde, güney duvara dayalı halde, yüksekçe kayalık çıkıntı üzerinde sağlam tabakalara rastlanmıştır (Resim 13). Uzunluğu 5,6 m.yi bulan, genişliği

ise 0,6-1,3 m. değişen bu alanda yaklaşık 1,5 m. yüksekliğinde kültür tabakaları kazılarak açığa çıkartılmıştır (Resim 14).

En alt tabakadan gelen, en eski buluntu küçük bir ocak yeridir. Buradan alınan kömür örneği Hellenistik Dönemi işaret eder (Örnek KIA 44210, cal BC 207-90). Ocak yerinin etrafında kerpiçli toprak ve üzerinde taşlı paket tabaka mevcuttur. Taşlar üç tabaka halinde ele geçmiştir. Bunu sırasıyla kerpiçli ve taşlı tabakalar takip eder. Kerpiçli tabaka kırmızımsı rengiyle yangın geçirdiğine işaret eder. Bu tabakaların üstünde bir başka ocak yeri tespit edilmiştir. Çevresi taşlarla sınırlanmış ocak yeri etrafında küllü tabakalar mevcuttur.

B galerisi girişindeki kazılarda tabakaların karışık malzeme içerdiği gözlenir. En altta Hellenistik, üst tabakalarda Geç Roma Dönemi keramikleri tespit edilmiştir. Özellikle Hellenistik tabakalar içerisinde prehistorik parçalara rastlanır. Bunlar arasında keramikler, obsidyen ve çakmaktaşıdan yapılmış aletler, yongalar ve bir minyatür balta sayılabilir. Hellenistik ve Roma Dönemleri'ne dair keramiklerin yanı sıra kandil parçası, pişmiş toprak ve camdan yapılmış boncuklar dikkat çekicidir.

1.4. C Galerisi

B Galerisi girişinin hemen doğusunda, güney mağara duvarına yaslı halde, iki galeri arasında kalan, girişi toprak yığını ile kapalı halde C galerisinin varlığı tespit edilmiştir (Resim 13). Toprak yığının en üst tabakasında, neredeyse tüme yakın halde, tek kulplu testiye rastlanmıştır (Resim 15). Kırmızı hamurlu ve hamurunun renginde astarlı kap Erken Bizans Dönemi'ne aittir. Buluntu ile söz konusu dönemde, C ve B girişlerinin kapanmış olduğu anlaşılır.

2. SONUÇ

Girmeler Mağarası'nda yapılan kazılarla, buranın en geç Epipaleolitik Dönemden itibaren kullanıldığını ortaya çıkartmıştır. Mağaraların bu dönem avcı toplayıcı toplulukları tarafından doğal sığınma alanı olarak kullanıldıkları bilinmektedir. Anadolu'nun diğer bölgelerinde Neolitik yaşam biçimine geçilen M.Ö. 8. binde, coğrafi açıdan kenarda kalan konumuyla, Eşen Çayı vadisi üzerindeki yerleşmede, halen avcı toplayıcı yaşam biçiminin devam ettiği anlaşılmaktadır. Girmeler'de Neolitik geçiş evresini arkeolojik olarak yakalamak mümkün olmamıştır.

Bir sonraki yerleşim evresi M.Ö. 7. bin sonları – 6. bin başlarına işaret eder. Bu dönemde mağaralar, yerleşik hayata çoktan geçmiş topluluklar için ideal yaşam alanları değildir. Nitekim Erken Kalkolitik yerleşim mağara içerisinde değil, mağara önündeki düzlük alanda yer almaktadır. 1980'lerde yapılan tahribat sonrası ortadan kaldırılan bu yerleşimin, sırtını mağara duvarına dayamış, aynı yerde uzun dönem yerleşilmesi ile oluşmuş bir höyük olduğu, güney duvar üzerindeki izlerden anlaşılmaktadır. D. French Girmelerin yaklaşık 35 km. kadar kuzeydoğusunda kalan yüksek Seki platosunun yarı göçer topluluklarca, hayvancılığa bağlı mevsimlik olarak kullanıldığını, yumuşak geçen kış ayları boyunca burada kalındığını öne sürmektedir (French 2008: 198; French 2012a: 43-45). Mevsimlik göç olgusu zaman içerisinde, günümüzde olduğu gibi, ters istikamette işlemiş, bahar ve yaz aylarında sıcak aşağı yerleşimlerden, yeşilin daha bol olduğu yüksek platolara göç edilmiştir. Bu tip bir mevsimsel göç

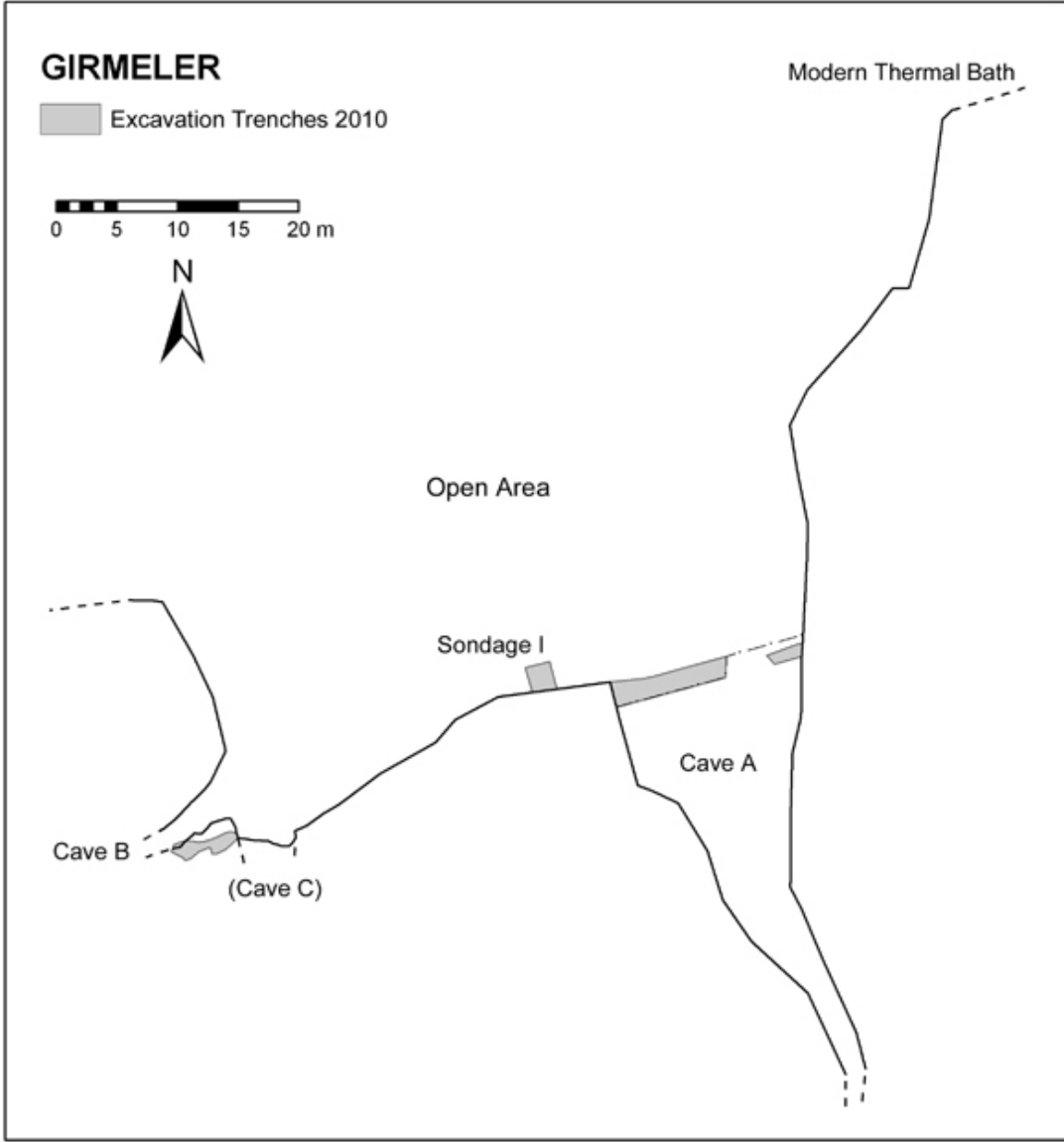
döngüsü içinde Girmeler yerleşiminin yer alıp almadığını kazılarla ortaya koymak, ağır tahribat nedeniyle mümkün olmamıştır. Az sayıdaki kalkolitik tabaka ve diğer tabakalar içinden gelen az miktardaki Erken Tunç Çağı keramiği alanın uzun müddet yerleşim görmüş olduğuna işaret eder.

Uzun bir terk edilmiş dönemin ardından Geç Hellenistik ve Roma dönemlerinde yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde işlevsel değişikliğe gidildiği, yerleşim olarak kullanımından çok, termal kaynakla ilintili, hamam olarak kullanıldığı anlaşılır. Eldeki veriler ışığında alanın en geç kullanım evresi Erken Bizans Dönemindedir. Bu dönemde işlevine dair bilgi bulunmamaktadır.

3. KAYNAKLAR

1. Baird, Douglas (2012) “Pınarbaşı – From Epi-Paleolithic Camp-Site to Sedentarising Village in Central Anatolia”, *The Neolithic in Turkey. New Excavations & New Research Vol. 3: Central Anatolia*, ed.: Mehmet Özdoğan – Neziha Başgelen – Peter Kuniholm, İstanbul, (181-218).
2. Becks, Ralf (2012) “Prehistoric Research in Lycia: Present State and Perspectives”, *International Young Scholars Conference I: Mediterranean Anatolia*, 04-07 November 2009, ed.: Kayhan Dörtlük – Tarkan Kahya – Remziye Boyraz Seyhan – Tuba Ertekin, İstanbul, (23-30).
3. Becks, Ralf – Polat, Ayça (2013) “Girmeler Cave in Western Lycia, Turkey”, *Cultural Life of Caves. From Paleolithic to Seven Sleepers*. Proceedings of the International Symposium, January 18-21 2012, ed: M. Baha Tanman, İstanbul, (baskıda).
4. Duru, Refik (1994) *Kuruçay Höyük I. Results of the excavations 1978-1988: the Neolithic and Early Chalcolithic periods*, Ankara.
5. Duru, Refik (2008) *From 8000 BC to 2000 BC: Six Thousand Years of the Burdur-Antalya Region*, Antalya.
6. Duru, Refik – Umurtak, Gülsün (2005) *Höyücek. Results of the Excavations 1989-1992*, Ankara.
7. Esslick, Christine (1992) *Elmalı-Karataş I. The Neolithic and Chalcolithic Periods: Bağbaşı and Other Sites*, Bryn Mawr.
8. Foss, Pedar W. (2006) *The Hacimusalar Project Regional Survey: landscape and settlement investigations in the Elmalı Plain*, <http://homepage.mac.com/pfoss/hacsurvey.html>.
9. French, David H. (2008) “Chalcolithic and Early Bronze Age Pottery of Southwest Anatolia”, *The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and the Early Bronze Age*. Proceedings of the International Symposium, October 13th-19th 1997 (Urla), ed.: Hayat Erkanal – Harald Hauptmann – Vasif Şahoğlu – Rıza Tuncel, İzmir, (197-202).
10. French, David H.(2012a) “The Kabalian highlands before Balboursa: settlement and connections”, *The Balboursa Survey and Settlement in Highland Southwest Anatolia*, ed.: John James Coulton, BIAA Monograph 43, (43-45).
11. French, David H. (2012b) “Pre-Hellenistic Pottery of the Seki-Çaltılar area”, *The Balboursa Survey and Settlement in Highland Southwest Anatolia*, ed.: John James Coulton, BIAA Monograph 43, (1-30).

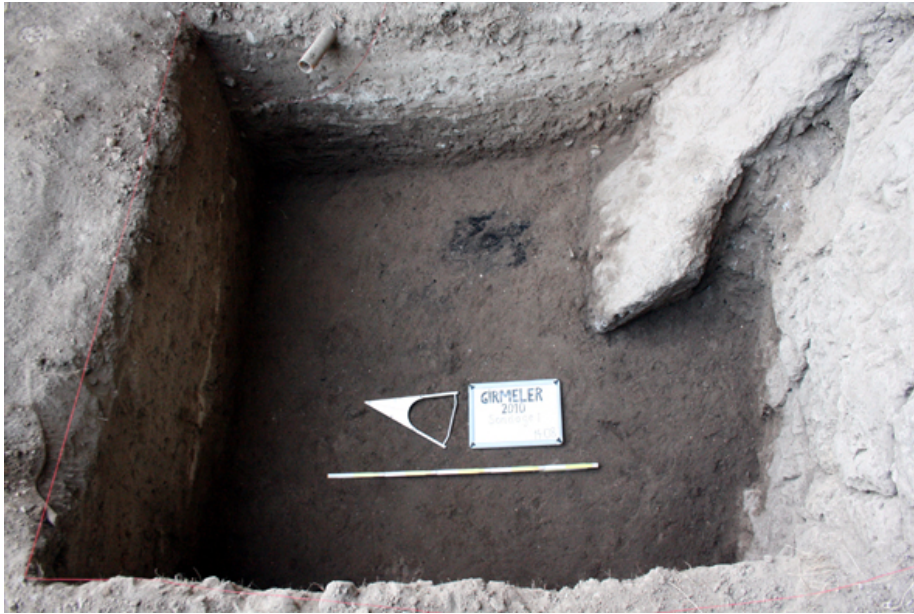
12. Kartal, Metin (2009) *Konar Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçiş Epi-Paleolitik Dönem Türkiye’de Son Avcı-Toplayıcılar*, İstanbul.
13. Kartal, Metin – Erek, C. Merih (1998) “The Burials in Öküzini Cave (SW-Anatolia)”, *Préhistoire d’Anatolie, Genèse de deux mondes, actes du colloque international, Liège, 28 Avril – 3 Mai 1997*, ed.: Marcel Otte, ERAUL 85, Liège, (551-557).
14. Korkut, Taner. – Becks, Ralf- Polat, Ayça (2012) “Tlos 2010 Kazı Etkinlikleri: VIII. Girmeler Mağarası”, *Kazı Sonuçları Toplantısı* 33/1, (463-464).
15. Köktürk, Hüseyin (1996/1997) “New Lights on Prehistoric Lycia. Finds from Girmeler Cave near Tlos”, *Lykia* III, (39-45).
16. Lloyd, Seton – Mellart, James (1962) *Beycesultan, Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, Occasional Publications of the British Institute of Archaeology at Ankara No. 6.
17. Mellaart, James (1970) *Excavations at Hacilar*, British Institute of Archaeology at Ankara, Occasional Publications 9 & 10, Edinburgh.
18. Momigliano, Nicoletta v.d. (2011) “Settlement history and material culture in southwest Turkey: report on the 2008–2010 survey at Çaltılar Höyük (northern Lycia)”, *Anatolian Studies* 61, (61-121).
19. Otte, Marcel v.d. (1998) “Öküzini: Un site de chasseurs epipaléolithiques en Anatolie”, *Préhistoire d’Anatolie, Genèse de deux mondes, actes du colloque international, Liège, 28 Avril – 3 Mai 1997*, ed.: Marcel Otte, ERAUL 85, Liège, (531-541).
20. Warner, Jane L. (1994) *Elmalı-Karataş II. The Early Bronze Age Village of Karataş*. Bryn Mawr.
21. Yalçinkaya, Işın (2002) *La Grotte d’Öküzini: évolution du paléolithique final du sud-ouest de l’Anatolie*, ERAUL 96, Liège.
22. Yalçinkaya, Işın (1996) “Öküzini 1993 ve 1994 Kazıları”, *Kazı Sonuçları Toplantısı* 17/1, (21-47).
23. Yalçinkaya, Işın (1997) “1990-1995 Öküzini Kazıları (Tardiglasiye Yerleşimler)”, *Kazı Sonuçları Toplantısı* 18/1, (11-16).

Resim 1. Girmeler mağarası genel planı, gri ile işaretli alanlar 2010 yılı kazı çalışmalarını göstermektedir.

Resim 2. Girmeler Mağarasının genel görünümü. Solda A Galerisi girişi, sağda B Galerisi girişi, öndeki düzlük alan asıl yerleşimin olduğu tahribata uğramış kısım. Mağara duvarında tepenin orijinal yüksekliği hakkında bilgi veren izler görülmektedir.

Resim 3. Sondaj 1, alt tabakadaki yanık alan.

Resim 4. A Galerisi girişi ve koruna gelen profil.

Resim 5. A Galerisi girişi, batı kesimden profil detayı.

Resim 6. A Galerisi girişi, üstteki iskelete ait kemikler ve kafatası parçası.

Resim 7. İskeletlerin yakınında bulunan, kazı bezekli, enkrüste kemik boncuklar.

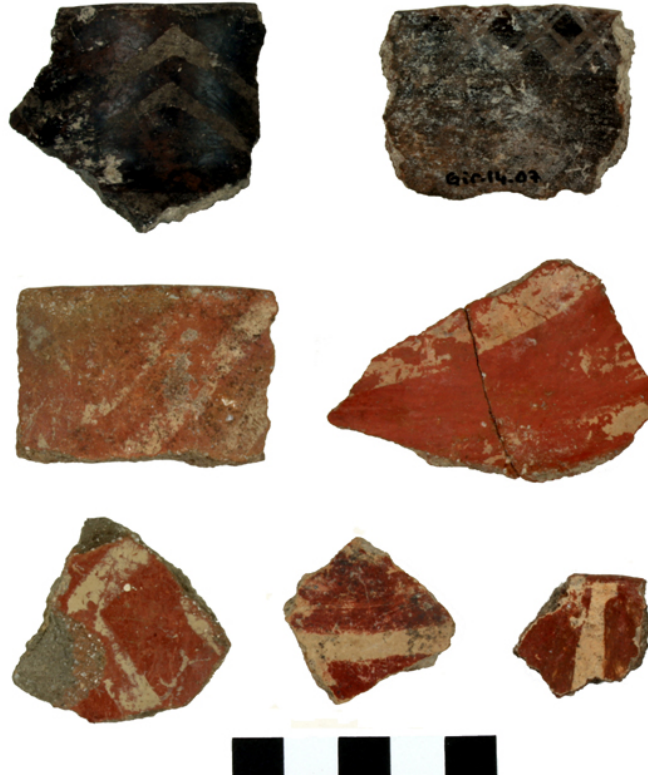

GİRMELER 2010

Resim 8. Obsidyen ve çakmaktaşı aletler.

Resim 9. A Galerisi girişinde bulunan Erken Kalkolitik monokrom mallardan örnek.

Resim 10. Girmelerde ele geçen Erken Kalkolitik boyalı malzemeler.

Resim 11. A Galerisi girişinde temizlik sırasında ele geçen antropomorphik figürin.

Resim 12. A Galerisi girişinde ele geçen antropomorphik figürin parçası.

Resim 13. Sağda B Galerisi girişi ve çalışma yapılan alan. Solda, önu toprak yığılı kısım C Galerisi girişi.

Resim 14. B Galerisi girişinde çalışılan alanının kazılar başlamadan önceli görünümü.

Resim 15. C Galerisi girişinde, üst tabakada bulunan Erken Bizans Dönemi testisi.